

Minder sociale zekerheid, meer werk?

Bestaat er een verband tussen een toename van de sociale zekerheid, zowel wat betreft voorzieningen als kosten, en het oplopen van de werkloosheid? Micro-economisch valt dit verband nog wel te beredeneren, maar de vraag is of een dergelijke relatie ook op macro-niveau gevonden kan worden. Het door de auteurs verrichte onderzoek over de periode 1964-1985 biedt weinig steun voor de stelling dat de hoogte van minimumloon en werkloosheidsuitkering bepalende factoren voor de werkgelegenheidsontwikkeling zijn geweest. Wel valt uit het onderzoek te concluderen dat afwenteling van stijgende collectieve-lastendruk tot extra loonstijging en minder werkgelegenheid heeft geleid.

DR. B. COMPAIJEN – DRS. K.A. SPRINGER – DRS. J.A. VIJLBRIEF*

Is een verlaging van het minimumloon bevorderlijk voor de werkgelegenheid? Houden hoge werkloosheidsuitkeringen een omvangrijke, misschien wel vrijwillige, werkloosheid in stand? En wat is er waar van de stelling dat de opgetreden stijging van de collectieve lastendruk in samenhang met een uitdijend stelsel van sociale zekerheid primair verantwoordelijk is geweest voor het achterblijven van de arbeidsvraag bij het arbeidsaanbod?

Deze vragen zijn leidraad geweest bij het verrichten van onderzoek naar de relatie die in Nederland bestaat tussen sociale zekerheid, werkgelegenheid en werkloosheid. In dit artikel zullen wij de voornaamste bevindingen van dit onderzoek presenteren. Het betreft hier een weergave van een aanvulling op het onderzoek dat eerder door ons in opdracht van de Organisatie voor Strategisch Arbeidsmarkt-onderzoek (OSA) is verricht¹. Wij zullen achtereenvolgens op de rol van minimumlonen, werkloosheidsuitkeringen en afwenteling van collectieve lasten ingaan. Dit gebeurt allereerst binnen een macro-economisch kader. Vervolgens zullen wij analyseren of sociale-zekerheidsvariabelen sectorale c.q. bedrijfstaksgewijze verschillen in loon- en werkgelegenheidsontwikkeling kunnen verklaren. Wij besluiten met een aantal simulaties van de werkloosheidsontwikkeling sedert 1964 onder alternatieve veronderstellingen ten aanzien van het verloop van de collectieve lastendruk.

Uit het voorgaande zal al gebleken zijn dat het begrip sociale zekerheid, voor zover relevant voor de werking van de arbeidsmarkt, in iets ruimere zin wordt gehanteerd dan gebruikelijk is. Het gaat niet alleen om 'voorzieningen' als werkloosheidsuitkeringen maar ook om wettelijk vastgestelde minimumlonen en afgeleid daarvan minimumuitkeringen. Naast de voorzieningenkant van de sociale zekerheid wordt gelet op de kostenkant. Met name de loonkostenstijging die opgeroepen wordt door de heffing van belastingen en sociale premies ter financiering van de sociale zekerheid zullen wij in de beschouwing betrekken. Maar ook wordt rekening gehouden met loonopdriving die toe te schrijven is aan stijgende werkloosheidsuitkeringen en mi-

nimumlonen wanneer loontrekkers zouden streven naar behoud van relatieve inkomensverschillen.

In verband met beide aspecten van sociale zekerheid, voorzieningen en kosten, maken wij een onderscheid tussen directe en indirecte effecten van sociale zekerheid. Directe effecten worden geacht de bereidheid tot werken te beïnvloeden en slaan derhalve via het arbeidsaanbod neer in werkloosheid. Bij indirecte effecten is er de tussenschakel van de loonkosten. Bij deze effecten ligt het aangrijpingspunt van de werkloosheid vooral in de vraag naar arbeid.

In het kader van ons onderzoek hebben wij sociale zekerheid ingebed in een partieel model, een zogenaamd 'loon-werk-systeem'. Dit model bestaat uit twee vergelijkingen met respectievelijk de loonvoetmutatie en de werkgelegenheidsmutatie als te verklaren grootheden². Tussen lonen en werkgelegenheid wordt een terugkoppeling verondersteld. Hogere lonen leiden tot verlies van werkgelegenheid, terwijl de hierdoor ontstane extra werkloosheid op haar beurt tot loonmatiging leidt. Sociale zekerheid wordt derhalve gezien in het kader van arbeidsmarktflexibiliteit. Natuurlijk reiken de effecten van sociale zekerheid ook in een macro-economische analyse verder. Te denken valt aan effecten op het algemene prijspeil, de concurrentiepositie ten opzichte van het buitenland en de nationale productie. Omdat het ons gaat om de primaire arbeidsmarkt-effecten van sociale zekerheid hebben wij de analyse beperkt tot het bovengenoemde loon-werk-systeem.

* De auteurs zijn werkzaam binnen de Onderzoeksgroep Arbeidsmarkt-vraagstukken van de Faculteit der Economische Wetenschappen en Econometrie van de Vrije Universiteit te Amsterdam. Zij danken prof. dr. F.A.G. den Butter en dr. ir. J.C. van Ours voor hun commentaar op een eerdere versie van dit artikel.

1. De volledige onderzoeksresultaten zijn opgenomen in OSA-werkdocument W51, *Werkgelegenheid, werkloosheid en sociale zekerheid*, Den Haag, mei 1988.

2. De typische aanbodeffecten hebben wij geprobeerd te traceren door middel van schatting van werkloosheidsvergelijkingen.

Het loon-werk-systeem

Ons onderzoek naar de invloed van sociale zekerheidsvariabelen is gedaan binnen het kader van een eenvoudig arbeidsmarktmodel dat een onevenwichtigheidskarakter heeft. Lonen zijn het resultaat van een onderhandelingsproces tussen werkgevers en werknemers (c.q. de hen vertegenwoordigende organisaties) en nemen niet noodzakelijkerwijs hun evenwichtswaarde aan. Meestal zal het zo zijn dat de arbeidsmarkt niet ruimt. In de steekproefperiode 1960-1986 is de Nederlandse arbeidsmarkt vooral gekenmerkt geweest door aanbodoverschotten.

De veronderstelde loonstarheid is evenwel niet volledig. De arbeidsmarktpartijen letten op de situatie op de arbeidsmarkt en houden hiermee rekening bij hun loononderhandelingen. De loonaanpassing die hiervan het gevolg is verloopt traag, zodat per periode van gedeeltelijke aanpassing sprake is.

Het boven beschreven arbeidsmarktmechanisme is gemodelleerd met behulp van de Phillipscurve waarin de loonstijging gerelateerd is aan het werkloosheidspercentage. Verder zijn als verklarende variabelen voor de loonstijging opgenomen de stijging van het prijsindexcijfer van de particuliere consumptie (in verband met prijscompensatie), de stijging van de arbeidsproductiviteit (indicatie van de ruimte voor reële loonstijging) en de stijging van de collectieve lastendruk (in verband met afwentelingstendensen). De basisspecificatie wordt gevormd door vergelijking (1) in tabel 1.

Wanneer de lonen hoger zijn dan hun evenwichtswaarde wordt kapitaal gesubstitueerd voor arbeid en is de werkgelegenheid minder dan volledig. In de werkgelegenheidsvergelijking wordt de verandering van de werkgelegenheid in de eerste plaats verklaard uit de stijging van de reële arbeidskosten. Als tweede verklarende variabele is de groei van de produktie opgenomen. Een produktie-elasticiteit kleiner dan één wijst op het bestaan van interne arbeidsre-

serves³, die gevormd worden in een conjuncturele downswing en vervolgens ingezet in de opswing.

Als structuurvariabele moet in een werkgelegenheidsvergelijking met directe substitutie tussen kapitaal en arbeid de groei van de kapitaalgoederenvoorraad worden opgenomen. Uitgaand van een constante kapitaalcoëfficiënt gebruiken wij als proxy hiervoor de investeringsquote. De significantie van deze variabele laat overigens dikwijls te wensen over. Verder wordt nog met behulp van een dummy rekening gehouden met herstructureringsafstoot in de jaren 1981 t/m 1983. In tabel 1 zijn in de vergelijkingen (3) en (4) de schattingen opgenomen van een werkgelegenheidsvergelijking met en zonder opnemng van de netto investeringsquote als verklarende variabele.

De invloed van minimumlonen

Het minimumloon, dat een wettelijke regeling kent sedert 1969, is in het midden van de jaren zeventig beduidend sterker gestegen dan de zogenaamde regelingslonen, de lonen van de werknemers die onder een collectieve arbeidsovereenkomst vallen. Op deze extra verhogingen is een reactie gekomen. In 1984 was door kortingen van de minimumlonen de verhouding minimumloon ten opzichte van regelingsloon, zoals die gold rond 1970, hersteld. Overigens moet bedacht worden dat de directe betekenis van het minimumloon voor volwassen werknemers betrekkelijk gering is. Het aandeel van de werknemers van 23 jaar en ouder met een minimumloon schommelt sinds 1970 tussen de 3 en 6%.

In overeenstemming met deze laatste constatering worden bij schattingen van de werkgelegenheidsvergelijking voor Nederland uiterst zwakke effecten gevonden. De effecten van het minimumloon zijn onderzocht met behulp van de 'subsistence ratio', de verhouding van het minimumloon ten opzichte van het gemiddeld verdiend loon. De redenering is dat wanneer de subsistence ratio stijgt en derhalve het minimumloon sterker stijgt dan gemiddeld, minimumloners gesubstitueerd worden door hoger gekwalificeerde en beter betaalde werknemers met per saldo een verlies van werkgelegenheid. Uit de in ons onderzoeksverslag gerapporteerde schattingsresultaten blijkt dat de coëfficiënt van de minimumloonvariabele weliswaar het goede teken heeft maar klein is en niet significant van nul verschilt. Op grond van de gevonden vergelijking zou van een bruto minimumloonstijging die de relatieve verandering van het gemiddelde bruto loon met 10 procent te boven gaat, een negatief werkgelegenheidseffect van enkele tienden van een procent mogen worden verwacht (of wel een verlies van 10 à 15 duizend arbeidsjaren). Een direct effect van het minimumloon op de werkloosheid kon niet vastgesteld worden.

Het zou evenwel zo kunnen zijn dat het minimumloon niet zozeer een direct werkgelegenheidseffect heeft als wel een indirect effect. Een extra verhoging van het minimumloon zou een opstuwende werking kunnen hebben op de overige lonen, waardoor het hele loongebouw omhooggebracht wordt. De werkgelegenheid zou dan door haar loongevoeligheid langs een omweg de nadelige gevolgen van een minimumloonstijging ondervinden. Uit de schattingsresultaten kwam evenwel geen duidelijk aantoonbare invloed naar voren.

3. In wezen vormt dit een uitdrukking van de zogenaamde Wet van Okun.

Tabel 1. Enkele schattingsresultaten van loonvoet- en werkgelegenheidsvergelijking

1. $\dot{p}_t = +0,96 \dot{p}_c + 0,84 \dot{x}_{-0,5} - 0,30 U + 0,42 \Delta Dr + 2,08$ (9,51) (5,11) (5,24) (3,12) (1,76)
Periode: 1963-1985; $R^2 = 0,95$; SE = 1,05; DW = 2,12.
2. $\dot{p}_t = +1,03 \dot{p}_c + 1,02 \dot{x}_{-0,5} - 0,23 U + 0,42 \Delta Dr^{wn}_{-0,5} + 0,85 \Delta Dr^{wg} + 0,77$ (9,69) (5,78) (3,81) (2,50) (-) (0,61)
Periode: 1963-1985; $R^2 = 0,94$; SE = 1,11; DW = 2,32.
3. $\dot{b}_t = -0,39 (\dot{p}_t - \dot{p}_y)^{tr} + 0,23 \dot{y}_{b-0,5} + 0,24 i_{q-0,5} - 2,69 \text{dum} - 2,42$ (5,81) (2,28) (2,08) (5,60) (1,82)
Periode: 1964-1986; $R^2 = 0,87$; SE = 0,55; DW = 1,99.
4. $\dot{b}_t = -0,32 (\dot{p}_t - \dot{p}_y)^{tr} + 0,38 \dot{y}_{b-0,5} - 2,44 \text{dum} + 0,26$ (5,09) (4,71) (4,84) (0,75)
Periode: 1964-1986; $R^2 = 0,83$; SE = 0,59; DW = 1,83.

Toelichting: Jaargegevens. Het symbool $\dot{}$ betekent een procentuele verandering ten opzichte van het voorafgaande jaar. De subscripten -0,5 en -1 duiden op een vertraging van 6 maanden of 1 jaar. Absolute t-waarden tussen haakjes. De variabelen hebben de volgende betekenis: p_t = loonsom per werknemer in bedrijven; p_c = prijspeil van particuliere consumptie; x = volume van arbeidsproductiviteit in bedrijven; U = werkloosheid in % van de afhankelijke beroepsbevolking; Dr = druk van belastingen en sociale premies; Dr^{wn} = idem werknemersaandeel; Dr^{wg} = idem werkgeversaandeel; b_t = werkgelegenheid bedrijven; p_y = prijspeil van produktie van bedrijven; y_b = volume van produktie van bedrijven; i_q = investeringsquote van bedrijven; dum = dummy voor herstructureringsafstoot in 1981, 1982 en 1983. Het superscript tr bij de reële arbeidskostenvariabele in de werkgelegenheidsvergelijking verwijst naar een driejaars voortschrijdend gemiddelde. De data voor de variabelen zijn ontleend aan het Centraal Economisch Plan 1979 en 1988. Mede als gevolg van herschatting voor een gewijzigde steekproefperiode wijken de resultaten in deze tabel lichtelijk af van die in ons onderzoeksverslag gepresenteerd.

De invloed van werkloosheidsuitkeringen

Een sleutelwoord bij de relatie tussen werkloosheidsuitkeringen en arbeidsmarkt is het reserveringsloon, het laagste loon waartegen iemand die werk zoekt, bereid is een baan te accepteren. Door werkloosheidsuitkeringen of een verhoging daarvan zou het reserveringsloon kunnen toenemen. Hierdoor treedt een verlenging van de werkloosheidsduur op, hetgeen zich manifesteert in een hoger werkloosheidspercentage. Ook zou zittend personeel bij een toeneming van hoogte of duur van de werkloosheidsuitkering kritischer worden ten opzichte van het werk dat men heeft, eerder akkoord gaan met ontslag en minder gauw een nieuwe werkkring aanvaarden. Ook hiervan is een verhoging van het werkloosheidspercentage te verwachten.

De Engelse econoom Minford⁴ gebruikt in verband hiermee de term 'unemployment trap'. Door een naar verhouding hoge werkloosheidsuitkering kan de prikkel nodig voor het zoeken naar werk wegvallen. Als gevolg hiervan kan de werkloosheidsduur zodanig toenemen dat bekwaamheden en attitudes die iemand geschikt maken voor de arbeidsmarkt, verloren gaan. De werkloze raakt verward in de valstrik van langdurige werkloosheid.

Een enigszins verwant effect is het extra arbeidsaanbod dat uitgelokt kan worden door een positieve relatie tussen werkloosheidsuitkering en participatiegraad. Bij het bestaan van werkloosheidsregelingen houdt men in theorie niet alleen rekening met beloning van tegenwoordig verrichte arbeid maar ook met het vooruitzicht op een werkloosheidsuitkering na eventuele beëindiging van de arbeidsperiode door ontslag. Hierdoor zou het aanbod van arbeid en daarmee de werkloosheid kunnen stijgen.

Naast de genoemde directe effecten moeten wij ook hier oog hebben voor indirecte effecten. Wanneer door een verhoging van de werkloosheidsuitkeringen het reserveringsloon omhoog gaat betekent dit in feite dat werknemers een bepaalde verhouding tussen hun lonen en de werkloosheidsuitkeringen gehandhaafd willen zien. Zou dit een algemene wens zijn dan worden alle lonen omhooggedreven en dus ook de macro-economische loonvoet. Afhankelijk van de waarde van de loonelasticiteit van de vraag naar arbeid komt hierdoor de werkgelegenheid onder druk te staan.

De centrale onderzoeksvraag is uiteraard of deze min of meer theoretische bespiegelingen door de schattingsresultaten worden bevestigd. Dit is allereerst nagegaan voor de macro-economische werkloosheidsvergelijking. Een verhoging van de verhouding tussen (bruto) werkloosheidsuitkering en (bruto) loon, waarvoor wel de term 'benefit income ratio' of 'replacement ratio' wordt gebruikt, zou de 'vrijwillige' component in de werkloosheid kunnen doen toenemen. Gezien het feit dat de geschatte elasticiteit weliswaar positief maar niet significant is (op 5%-niveau), is ook hier van een duidelijk aantoonbare invloed geen sprake. De waarde van circa 3, die is gevonden voor de elasticiteit, wil zeggen dat bij een relatieve toeneming van de replacement ratio met 1% het werklozenaantal met 3% stijgt, overeenkomend met 25.000 personen (uitgaand van het huidige werkloosheidsniveau). Hoewel beide effecten moeilijk meetbaar zijn komt op grond van de geschatte regressiecoëfficiënten aan de replacement ratio eerder dan aan de subsistence ratio een rol van enige importantie toe bij de verklaring van de huidige werkloosheid.

Voor de indirecte effecten, via de loonvorming, van de replacement ratio op de werkgelegenheid zijn evenmin concrete aanwijzingen verkregen. Gezien de uitkomsten van de macro-economische tijdreeksenanalyses is een bescheiden mate van 'doorberekening' van een stijging van de replacement ratio in de lonen niet uitgesloten. De 'door-

berekeningscoëfficiënt' is in alle vergelijkingen positief maar in geen van de vergelijkingen significant van nul verschillend (op 5% niveau).

De invloed van afwenteling

Van de drie in ons onderzoek opgenomen sociale zekerheidsvariabelen tekenen de nadelige effecten van de zogenaamde 'wig' op de arbeidsmarkt zich in de vorm van afwenteling nog het duidelijkst af. Deze wig wordt gevormd door het verschil tussen de totale loonkosten per werknemer, zoals die op de werkgever drukken, en het netto loon dat de werknemer ontvangt. Zij bestaat in concreto uit de sociale premies voor rekening van de werkgever en de som van sociale premies en belastingen die wordt ingehouden op het bruto loon van werknemers (inclusief eventuele naheffingen van de inkomstenbelasting). In de periode 1963-1985 is de druk van de werkgeverslasten met 12 procentpunten gestegen terwijl de druk van de door de werknemers te dragen sociale premies en belastingen met 19 punten is toegenomen. De vraag is nu of deze wigvergroting in samenhang met afwenteling verantwoordelijk kan worden gesteld voor extra loonstijging.

Bovenstaande vraagstelling impliceert dat wij ons beperken tot indirecte effecten van belasting- en premieheffing, met name op de werkgelegenheid. Deze keuze is mede ingegeven door de aard van de beschikbare gegevens: macro-economische tijdreeksen. Directe effecten raken vooral het aanbod van arbeid en zijn terug te voeren op participatiebeslissingen. Deze worden in een micro-economische context genomen afhankelijk van de specifieke omstandigheden, die een grote individuele variatie vertonen. In dit verband wordt vaak aandacht gevraagd voor hoge en uiteenlopende marginale heffingstarieven.

Keren wij terug naar de afwenteling. In tabel 1 staan twee schattingen vermeld van loonvergelijkingen met afwenteling. In de eerste vergelijking hebben wij de jaarlijkse mutatie van de totale collectieve lastendruk als verklarende variabele opgenomen. De afwentelingscoëfficiënt van de totale lastendruk heeft een geschatte waarde van 0,4 en verschilt significant van nul. In de tweede vergelijking wordt een onderscheid gemaakt tussen werkgeverslasten en werknemerslasten. De werkgeverslasten worden berekend als een opslag op de bruto lonen en vormen als zodanig per definitie onderdeel van de loonsom per werknemer. Een mutatie van de druk hiervan leidt tot een overeenkomstige stijging van de loonsom per werknemer tenzij een deel hiervan wordt teruggewenteld op de werknemer in de vorm van een verlaging van het bruto loon. Een stijging van de druk van de werknemerslasten, die geacht wordt tot een verlaging van de netto lonen te leiden, kan afgewenteld worden op de werkgevers in de vorm van (extra) verhoging van het bruto loon.

Bij opnemng van twee afzonderlijke drukmutatievariabelen voor werkgevers- en werknemerslasten lijkt er geen specificatie van de loonvergelijking te bestaan die bij schatting een significante coëfficiënt oplevert voor de werkgeverslasten. Wanneer deze coëfficiënt 'geprikt' werd op 1,0 (geen terugwenteling) of 0,85 (15% terugwenteling⁵) worden sterk op elkaar lijkende schattingsresultaten verkregen.

In tabel 1 is het resultaat opgenomen bij een coëfficiënt van 0,85 voor de mutatie van de druk van de werkgeverslasten. De coëfficiënt van de drukmutatie van de werknemerslasten heeft in deze vergelijking een waarde van 0,4,

4. P. Minford, *Unemployment: cause and cure*, Martin Robertson, Oxford, 1983.

5. Conform de veronderstelling van het Centraal Planbureau in het model Freia-Kompas.

welke een indruk geeft van de mate van voortwenteling. Dit resultaat is redelijk in overeenstemming met de 40% afwenteling van de totale lastendrukmutatie die in de eerste vergelijking van tabel 1 is gevonden.

Meso-bevindingen

Op macro-niveau werden door ons met behulp van een partieel arbeidsmarktmodel geen overtuigende aanwijzingen verkregen voor de invloed van minimumlonen en werkloosheidsuitkeringen op lonen en werkgelegenheid c.q. werkloosheid. Wat betreft de afwenteling van belasting- en premiedruk en de hiermee gepaard gaande loonopdriving hoeft het voorbehoud iets minder nadrukkelijk te zijn. Hoewel de schattingsresultaten nogal uiteenlopen en niet altijd plausibel zijn kan bij veel specificaties van de loonvergelijking een significante mate van afwenteling vastgesteld worden. Schatting van de invloed van sociale zekerheidsvariabelen met behulp van meso-economische tijdreeksen voor grote sectoren laat grosso modo hetzelfde beeld zien. Afwenteling van werkgevers- en/of werknemerslasten blijkt empirisch meetbaar, waarbij de mate van afwenteling per sector lijkt te verschillen. Daarentegen komt enige betekenis van subsistence- en replacement ratio niet uit de data naar voren.

Tevens is een cross-sectie-analyse uitgevoerd voor een twintigtal bedrijfstakken en vier deelperioden. Ofschoon de schattingsresultaten beïnvloed kunnen zijn doordat sociale zekerheidsvariabelen voor de bedrijfstakken slechts via een ruwe benadering konden worden verkregen, bleek ook hier zelden van een aantoonbare relatie tussen sociale zekerheidsvariabelen en arbeidsmarktvariabelen sprake. Bij de loonvorming is de rol van bedrijfstakspecifieke variabelen überhaupt van ondergeschikte betekenis.

Wanneer de focus niet exclusief op sociale zekerheid is gericht, levert de cross-sectie-analyse enkele belangrijke gezichtspunten op. In de eerste plaats treedt nog eens de betekenis van centrale elementen in de loonvorming naar voren. Deze berusten vermoedelijk op loonnavolgingseffecten, maar kunnen ook terug te voeren zijn op geleide loonpolitiek, die soms actueel was. In de tweede plaats blijkt de elasticiteit van de werkgelegenheid zowel ten opzichte van de reële arbeidskosten als ten opzichte van de productie in een cross-sectie-analyse twee keer zo hoog te zijn als in een tijdreeksenanalyse. Voor de laatste in de beschouwing betrokken periode (1979-1983) nemen de genoemde cross-sectie-elasticiteiten waarden aan rond de 0,7 à 0,8.

Getypeerd door de cross-sectieschattingen van de loonelasticiteit en de productie-elasticiteit van de werkgelegenheid is de Nederlandse arbeidsmarkt flexibeler dan wel

eens wordt gedacht. Aan de ene kant vergemakkelijkt dit een optredend herstelproces, of dit nu door exogene of endogene krachten in gang is gezet. De keerzijde is evenwel dat de gevoeligheid van onze arbeidsmarkt voor verstoringen in de zin van onevenwichtige loon- en productieontwikkelingen ook groter is.

Simulatie

De invloed van de hoogte van het minimumloon en van de werkloosheidsuitkeringen op het niveau van de werkloosheid is noch in een macro-economische noch in een meso-economische analyse duidelijk aantoonbaar. Wel zijn er concrete aanwijzingen dat de stijging van de collectieve lastendruk in de afgelopen decennia tot extra loonstijging en verlies van werkgelegenheid heeft geleid. Wij willen proberen een indruk van de omvang van het effect te krijgen door simulaties met het loon-werk-systeem bestaande uit de vergelijkingen (1) en (3) van tabel 1 aangevuld met een definitieve vergelijking voor het werkloosheidspercentage. Hoewel een dergelijk partieel model geen rekening houdt met terugkoppelingen naar de goederenmarkt kan het wel een dynamische interactie tussen loonstijging en werkloosheid beschrijven. Dit arbeidsmarktmechanisme, dat stoelt op de Phillipscurve, houdt in dat een lagere loonstijging extra werkgelegenheids groei uitlokt. De hieruit resulterende lagere werkloosheid roept evenwel extra loonstijging op waardoor de positieve effecten van loonmatiging voor een deel ongedaan worden gemaakt.

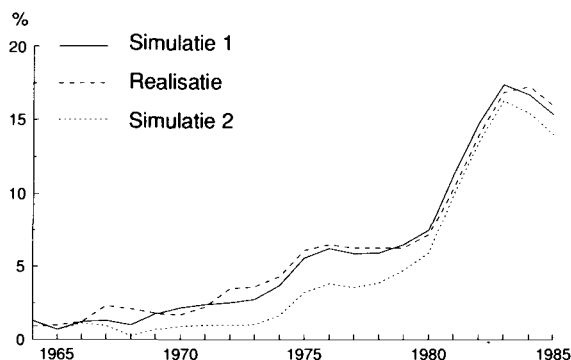
In figuur 1 is voor de periode 1964-1985 de gerealiseerde werkloosheidsontwikkeling weergegeven alsmede de met het model gesimuleerde werkloosheid bij een ontwikkeling van de collectieve lastendruk zoals deze feitelijk heeft plaatsgevonden (simulatie 1). Deze simulatie is derhalve op te vatten als de centrale projectie met ons model. In een alternatieve projectie hebben wij de sterke veronderstelling gemaakt dat de collectieve lastendruk na 1964 op het niveau van dat jaar is gebleven. Zonder Phillipscurve-effect zou het werkloosheidspercentage in deze variant in de loop van de tijd steeds verder onder het tijdpad van de realisatie komen te liggen. In aanmerking nemende de hoogte van de afwentelingscoëfficiënt en de loonelasticiteit van de werkgelegenheid hebben we berekend dat het werkloosheidspercentage in 1985 in die situatie 5 procentpunten onder het bereikte niveau zou liggen.

Wanneer wij wel rekening houden met het Phillipscurve-effect, dan komen wij evenwel tot een heel andere uitkomst (zie figuur 1, simulatie 2). Een beleid van loonmatiging door lastenstabilisatie gericht op verlaging van de werkloosheid brengt een spanning op de arbeidsmarkt teweeg die tegenkrachten oproept. In de figuur zien wij dat stabilisatie van de collectieve lastendruk op het niveau van 1964 een drukkend effect heeft op de werkloosheid dat maximaal is in het midden van de jaren zeventig en ruwweg 2,5 procentpunt bedraagt. Van dit effect is in de eerste helft van de jaren tachtig nog maar 1 à 1,5 procentpunt over. Gemiddeld genomen over de periode 1964-1985 ligt de werkloosheid bij simulatie 2 1,3 procentpunt onder die van de centrale projectie⁶. Dit laatste percentage geeft derhalve de omvang

vervolg op blz. 19

6. Het Centraal Planbureau snijdt in de *Macro Economische Verkenning 1989* een verwant probleem aan, namelijk de gevolgen van een geringere groei van het arbeidsaanbod. Vermeldenswaard in dit verband is de opmerking op blz. 17 dat: "... het evenzeer denkbaar (is) dat een geringere groei van het arbeidsaanbod vooral in een omvangrijker loonstijging zou resulteren en de werkloosheid niet zou beïnvloeden." Wij wijzen er overigens op dat de Phillipscurve in lineaire vorm is opgenomen. Introductie van een non-lineariteit zou tot enigszins andere uitkomsten kunnen leiden.

Figuur 1. Werkloosheid en collectieve-lastendruk, simulaties met en zonder drukstijging

weer volgens ons model van de extra werkloosheid vanwege de gestegen kosten van de sociale zekerheid.

Bij deze simulatie past de kanttekening dat ons model de sterke stijging van de werkloosheid in het begin van de jaren tachtig in wezen onverklaard laat. Wij hebben immers in de werkgelegenheidsvergelijking een dummy-variabele gebruikt om een goede beschrijving te kunnen geven van de omvangrijke werkgelegenheidsdaling in de jaren 1981 tot en met 1983. Blijkbaar is er voor de huidige hoge werkloosheid noch een simpele verklaring, noch een simpele remedie.

Conclusie

Met behulp van macro- en meso-economische gegevens hebben wij gepoogd verbanden op te sporen tussen sociale-zekerheidsvariabelen en de werkgelegenheids-c.q. werkloosheidsontwikkeling in Nederland vanaf 1964. De aanwijzingen dat minimumloon en werkloosheidsuitkeringen betekenis hebben voor de situatie op de arbeidsmarkt, zijn zwak te noemen. Afwenteling van collectieve lasten is wel aantoonbaar maar simulaties wijzen uit dat het arbeidsmarktmechanisme beleidsinspanningen op dit terrein ter verlichting van de werkloosheidsproblematiek voor een groot deel zou kunnen frustreren.

Wij hebben bij onze studie het wondermedicijn tegen de werkloosheid niet in de sociale-zekerheidssector gevonden. Hiermee sluiten wij niet uit dat andere onderzoeksmethoden een ander licht werpen op de relatie tussen sociale-zekerheidsvariabelen en werkloosheid. Zo is er recentelijk verslag gedaan van micro-economische studies naar de effecten van een verlaging van het minimumloon⁷. In deze studies worden, zij het als voorlopig resultaat, zeer aanzienlijke werkgelegenheidseffecten van een minimumloonsverlaging gevonden. Nu is het altijd moeilijk de merites van verschillende onderzoeksmethoden te beoordelen en tegen elkaar af te wegen. Bij micro-economisch onderzoek is een kernvraag of verdringings- en andere substitutieprocessen goed zijn weergegeven. Het macro-economische effect van maatregelen kan wel eens kleiner zijn dan de micro-economie suggereert. Hoe dit ook zij, de uitkomsten van ons onderzoek hebben ons in ieder geval een flinke dosis scepsis gegeven ten aanzien van de beleidsmogelijkheden om de werkloosheid binnen afzienbare termijn substantieel terug te dringen.

**Bernard Compaijen
Klaas Arie Springer
Hans Vijlbrief**

7. A.H.Q. van Soest en A. Kapteyn, *Minimumlonen en de werkloosheid in Nederland*, Stichting Economisch Instituut Tilburg, 1988; Centraal Planbureau, *Gevolgen verlaging minimumloonskosten, een verkenning*, Werkdocument nr. 25, Den Haag, september 1988.